

OKUPLJANJE STUDENATA U BLOKADI

MARŠ NA DRINU

9. MAJ 2025. GODINE, LOZNICA

- MONITORING IZVEŠTAJ 5/25 -

Beograd, 20. maj 2025. godine

I. SAŽETAK

Monitoring javnog okupljanja održanog 9. maja 2025. godine u Loznici sproveden je s ciljem analize ostvarivanja prava na slobodu mirnog okupljanja, kao i procene postupanja institucija.

Javno okupljanje „Marš na Drinu“ bilo je najavljeno i organizovano kao jedno od okupljanja studenata i građana u nizu javnih skupova širom Republike Srbije, ali i kao podrška širem ekološkom pokretu protiv projekta iskopavanja litijuma „Jadar“, kompanije Rio Tinto i povezanih ekoloških protesta. Protest je održan na području gradskog jezgra, a centralna bina bila je postavljena na ukrštanju buleva Dositeja Obradovića i ulice Svetog Save. Građani su se u velikom broju nalazili u potezu ulica Svetog Save, zatim Gimnazijske, Vuka Karadžića i Jovana Cvijića do ukrštanja tih ulica sa ulicom Save Kovačevića, uključujući školski park, gde se nalazio centar za spremanje hrane okupljenima.

Prisutnost uniformisane policije bila je brojna i vidljiva. Prisutni su bili pripadnici saobraćajne policije, redovnih policijskih snaga i jedinice interventne policije, ali u redovnim uniformama, bez opreme za razbijanje demonstracija. Okupljanje građana proteklo je mirno i bez incidenata. Bio je vidljiv i veliki broj redara koji su, kao i na prethodnim okupljanjima, bili jasno obeleženi prslucima.

Izveštavanje o studentskom protestu 9. maja 2025. godine praćeno je na svim medijima. Naime, dok su nezavisni mediji pratili skup čestim direktnim uključenjima u isti, javni medijski servisi su prenosili protest u neutralom tonu, a provladini mediji pokušavali da obesmisle poentu javnog okupljanja i fokusirali izveštavanje na mali broj prisutnih.

II. UVOD

Cilj monitoringa javnih okupljanja je sveobuhvatno prikupljanje i analiza podataka o ostvarivanju prava na slobodu mirnog okupljanja, kako bi se osigurala zaštita i unapređenje ovog temeljnog ljudskog prava. Zaključci izvedeni iz procesa monitoringa predstavljaju ključni instrument za zagovaranje usklađivanja domaćeg zakonodavstva, politika i praksi sa međunarodnim standardima, posebno onima utvrđenim *Evropskom konvencijom o ljudskim pravima* i preporukama relevantnih međunarodnih organizacija.

Monitoring služi pozivanju na odgovornost državnih organa u ispunjavanju njihovih zakonskih i međunarodnih obaveza u pogledu obezbeđivanja i zaštite slobode mirnog okupljanja. To podrazumeva praćenje postupanja policije, procenu adekvatnosti preduzetih mera i identifikaciju eventualnih zloupotreba ovlašćenja. Kroz ovaj proces, mogu se otkriti sistemski nedostaci i ukazati na potrebne reforme, čime se doprinosi izgradnji transparentnijeg i odgovornijeg sistema. Time se jača poverenje građana u institucije i podržava dalje jačanje demokratskih vrednosti.

Osim toga, rezultati monitoringa imaju edukativnu ulogu, pružajući organizatorima javnih okupljanja praktične smernice o primerima dobre i loše prakse. Na taj način se jačaju kapaciteti organizatora da efikasnije planiraju i sprovode okupljanja u skladu sa zakonskim okvirom i standardima ljudskih prava, istovremeno podižući svest o njihovim pravima i obavezama. Ova edukativna dimenzija doprinosi preventivnom delovanju, smanjujući rizik od kršenja prava i omogućavajući organizatorima da preduzmu neophodne mere za bezbedno i uspešno održavanje okupljanja.

Metodologija za monitoring javnih okupljanja kombinuje najbolje međunarodne prakse sa lokalnim specifičnostima, omogućavajući precizno i sveobuhvatno praćenje svih aspekata javnih okupljanja. Ključni elementi metodologije uključuju:

- Praćenje postupanja policije prema učesnicima okupljanja,
- Procenu zaštite prava učesnika i eventualnih kršenja ljudskih prava,
- Analizu usklađenosti sa međunarodnim standardima prava na slobodu mirnog okupljanja.

Fokus je stavljen na nezavisnost, objektivnost, nepristrasnost, i transparentnost prilikom prikupljanja podataka, čime se obezbeđuje visok nivo pouzdanosti i kredibiliteta rezultata. Ova metodologija omogućava ne samo identifikaciju postojećih problema, već i preporuke za unapređenje prakse, kako bi se osiguralo da se javna okupljanja sprovode u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava.

III. POZADINA PROTESTA

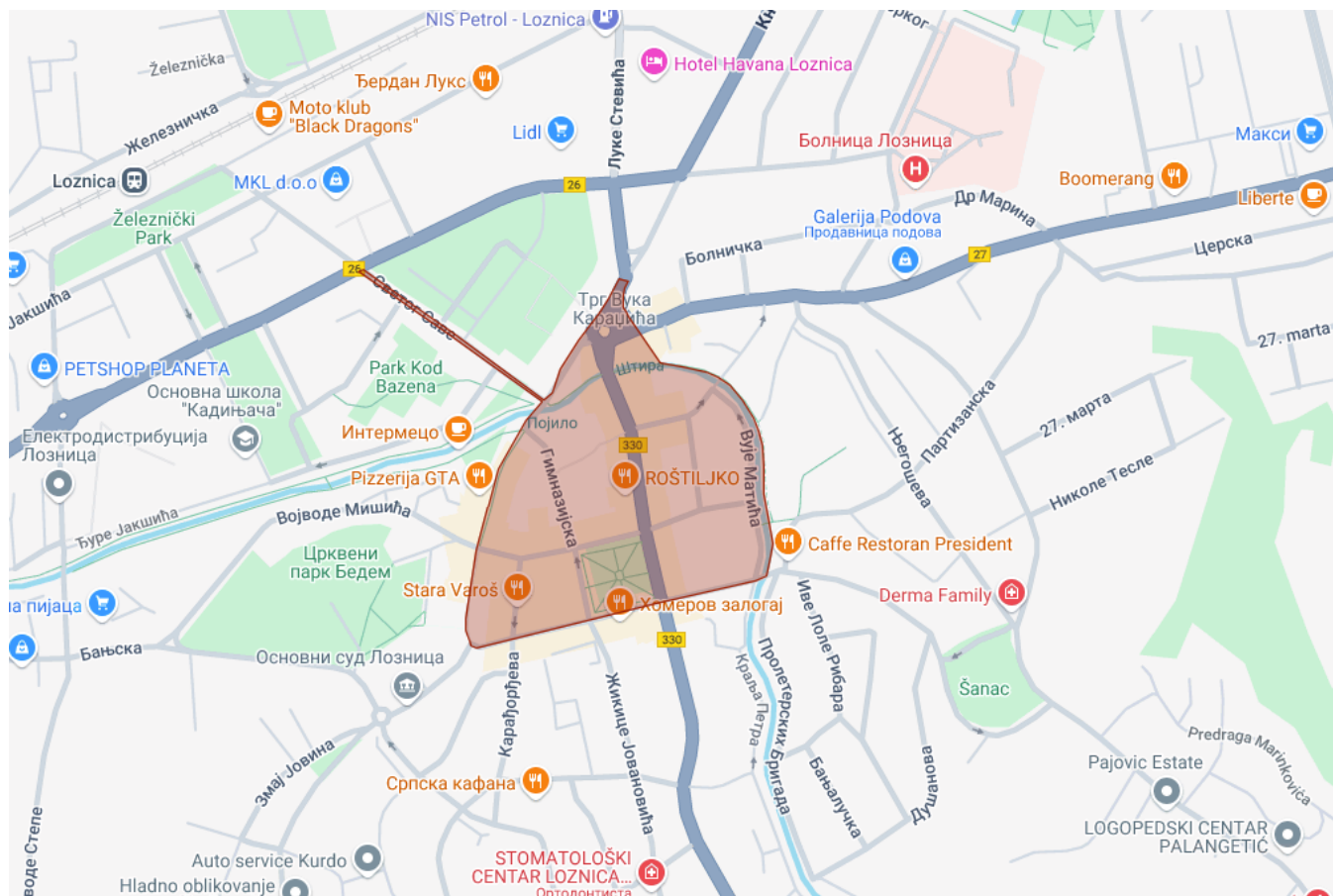
Studentske blokade širom Srbije započele su nakon tragedije na glavnoj železničkoj stanici u Novom Sadu 1. novembra 2024. godine, u kojoj je stradalo 15 ljudi. Ovaj događaj pokrenuo je talas protesta zbog sumnji u korupciju i nemar tokom rekonstrukcije stanice. Protesti su se ubrzo proširili na fakultete u Beogradu, Novom Sadu, Nišu i Kragujevcu, ali su ih pratili učestali napadi pristalica Srpske napredne stranke, uključujući fizičke napade i ugrožavanje učesnika vozilima. Među ključnim zahtevima studenata bili su objavljivanje dokumenata o rekonstrukciji stanice, procesuiranje napadača, odbacivanje optužbi protiv uhapšenih učesnika i povećanje budžeta za visoko obrazovanje. Nakon incidenta, odnosno upotrebe soničnog oružja protiv okupljenih demonstranata na protestu održanom 15. marta u Beogradu, studenti u blokadi su formulisali i peti zahtev, kojim pozivaju nadležne organe da sprovedu temeljnu istragu povodom navedenog događaja. Studenti su ubrzo potom izašli i sa šestim zahtevom, odnosno tražili smenu rukovodstva Univerzitetskog kliničkog centra Srbije i pokretanje prekršajnih postupaka zbog dopuštanja da predsednik Republike neovlašćeno uđe sa snimateljima u jedinicu intenzivne nege, čime su ugroženi zdravlje i prava pacijenata.¹

Masovni protesti u Beogradu, uključujući protest na Slaviji, ispred RTS-a, blokadu Auto-komande, i do sada najveći protest održan 15. marta, kao i veliki skupovi u Nišu, Kragujevcu, Novom Pazaru i Kraljevu pokazali su široku podršku javnosti, ističući borbu za pravdu i odgovornost institucija. Detaljna analiza konteksta i razvoja masovnih okupljanja do sada, uključujući i najmasovniji protest održan 15. marta 2025. dostupni su u našim prethodnim izveštajima.

Posmatrano javno okupljanje je bilo najavljeno i organizovano kao nastavak studentsko-građanskih okupljanja po gradovima Srbije, ali i kao deo podrške ekološkim protestima protiv otvaranja rudnika i iskopavanja litijuma od strane kompanije Rio Tinto. Ovi ekološki protesti se u lozničkom kraju sprovode već godinama unazad, zbog toga što je Loznica jedan od gradova na čijem području bi se ostvarivao možda i najveći deo aktivnosti eksploatacije ruda, ukoliko bi rudnik bio otvoren. Za protest je izabran simbolični naziv „Marš na Drinu“ po pesmi iz Prvog svetskog rata kojom se slavila pobeda u Cerskoj bici, koja je predstavljala odbranu zemlje od okupatorske namere da je osvoji 1914. godine, a koja se odigrala u tom kraju. Pobeda u toj bici jeste i prva saveznička pobeda u Prvom svetskom ratu, što je takođe simbol potrebe za savezništvom u borbi protiv lošeg stanja u društvu. Pored toga, za datum je izabran 9. maj Dan pobeде protiv fašizma kao simbol borbe protiv okupatora u Drugom svetskom ratu, te je održan i minut ćutanja stradalima u ratu.

¹ Vidi: <https://nova.rs/vesti/drustvo/studenti-izneli-i-sesti-zahtev-traze-odgovornost-i-zastitu-pacijenata/>

III. PREGLED PROTESTA

Površina zauzeta javnim okupljanjem studenata u Loznici, 9. maja 2025. godine.

Organizatori protesta okupljeni su u neformalnu grupu „Studenti u blokadi“, koja je nastala kroz saradnju plenuma fakulteta koji su učestvovali u blokadi. Konkretno javno okupljanje organizovano je od strane Studenata u blokadi. Zahtevi su objavljivanje svih dokumenata vezanih za rekonstrukciju stanice, procesuiranje odgovornih za napade na učesnike protesta, odbacivanje optužbi protiv uhapšenih studenata i profesora i povećanje budžeta za visoko obrazovanje za 20%, istraga povodom soničnog napada na protestu 15. marta u Beogradu, kao i odgovornost za neovlašćen, odnosno štetan, ulazak u UKBC od strane predsednika države i medijskih ekipa.

Protest je počeo u 11 časova odavanjem pošte stradalima u padu nastrešnice na železničkoj stanici u Novom Sadu, a završen je u 23 časa istog dana. Tokom protesta bile su organizovane razne aktivnosti među kojima govori studenata, ekoloških aktivista i glumaca, koji su izveli monologe, a nastupio je i „blokadni hor“ iz Loznice, koji je izveo pesme poput „Bože pravde“, „Vostani, Srbije“ i „Ovo je Srbija“. Osim ispred centralne

bine na koj se održavao program u raznim terminima, građani su uglavnom šetali ulicama koje su predviđene za protest. Procene posmatrača da je ukupno bilo više hiljada građana tokom celog trajanja protestnog skupa.

Veče uoči protesta organizovan je doček studenata i srednjoškolaca koji su peške ili na biciklima iz više pravaca iz mesta širom Srbije došli do tog grada.² Dan posle protesta studenti i građani odšetali u koloni ka mestu Nedeljice, epicentru istraživanja i mogućeg rudarenja litijuma u tom kraju, kao vid podrške meštanima tog sela i lokalnim ekološkim pokretima u borbi protiv otvaranja rudnika litijuma.³

Monitoring protesta vršilo je troje posmatrača u periodu od 11.30 do 17.30 časova. Posebna pažnja posvećena je mestima na kojima su se učesnici okupljali u gradu pre dolaska na centralno okupljanje, početku i kraju skupa na području užeg gradskog jezgra, od centralne bine koja je bila postavljena na ukrštanju bulevara Dositeja Obradovića i ulice Svetog Save, pa do rubova prostora ispunjenih demonstrantima u potezu ulica Svetog Save, zatim Gimnazijske, Vuka Karadžića i Jovana Cvijića do ukrštanjem tih ulica sa ulicom Save Kovačevića, uključujući Školski park gde se nalazio deo za spremanje hrane okupljenima.

Redari su raspoređeni na ključnim tačkama, bili su brojni i jasno vidljivi. Imali su zadatak davanja informacija učesnicima protesta, usmeravanje kretanja demonstranata, kao i čuvanje dela kolovozne trake celom dužinom skupa prohodnom za vozila hitnih službi u delu gde se protest održavao, a koji nije bio pešačka zona. Prisustvovali smo organizovanom dolasku više desetina motociklista koje su redari dobrom organizacijom sproveli ulicama u kojima se skup održavao bez ikakvih problema.

Vozila hitne pomoći uočena su na dve lokacije, kod Učeničkog parka i kod kružnog toka u ulici Svetog Save. Vozila vatrogasnih ekipa nismo uočili.

V. PONAŠANJE UČESNIKA

Protest je od početka do kraja protekao mirno, i može se slobodno reći opuštenoj atmosferi. Tome je možda doprinelo i lepo vreme i činjenica da su policijske snage bile u redovnim uniformama stajali u grupama na ulicama i parku kud su se šetali demonstranti bez vidljive opreme za razbijanje demonstracija. Ispred zgrade gimnazije „Vuk Karadžić“ u Loznici primetili smo da su studenti okupljenim policijskim službenicima delili letke koji su ovi odbili da uzmu, ali ni tom prilikom nije bilo nikakvih tenzija.

Okupljeni građani uzvikivali su parole protiv Rio Tinta, a i transparenti koje su nosili većinom su se odnosili na ekološke teme koje su, kao što smo prethodno napisali, dominantne u tom kraju već duži niz godina, uz naravno standardne poznate transparente koje smo viđali i na prethodnim protestima. Ovaj put među učesnicima nije bilo nacionalističkih i verskih oznaka i obeležja, već uglavnom isključivo zastave Republike Srbije. Uočena su i obeležja SFRJ verovatno zbog datuma i podsećanja na partizansku pobedu nad fašizmom.

² Vidi: <https://nova.rs/vesti/drustvo/dirljiv-prizor-s-doceka-studenata-u-loznici-sin-drzao-nepokretnu-majku-da-bi-mogla-da-pozdravi-omladinu/>

³ Vidi: <https://nova.rs/emisije/zajednicka-borba-studenti-posle-loznice-produzili-za-nedeljice/>

VI. PONAŠANJE INSTITUCIJA

Tokom protesta bile su prisutne različite policijske jedinice, ali nije bilo vidljivo niti prisustvo pripadnika žandarmerije, niti su prisutni pripadnici interventne jedinice, kako smo već istakli, imali na sebi bilo kakvu opremu, osim standardne. Procena broja pripadnika policije je između 50 i 100, dok tačan broj nije bilo moguće precizno utvrditi.

Saobraćajna policija bila je prisutna duž pristupnih ruta, uočena na svim mestima gde je saobraćaj bio zaustavljen zbog početka zone gde se protest odvijao. Policija je obezbeđivala sve tačke pristupa, uključujući i raskršnicu Bulevara Dositeja Obradovića, Maršala Tita i Banjske ulice, koja je udaljena oko 1 kilometra od početka protesta. Svuda gde je bila saobraćajna policija, u blizini su se nalazili i redari, ali nisu uočene situacije u kojima bi bilo potrebe za intervencijom. Za razliku od nekih prethodnih protesta, gde su pešačke zone pored pripadnika saobraćajna policije i redara štitili i poljoprivrednici sa traktorima ili motociklisti, ovde to nije bio slučaj. Važno je napomenuti i da se veliki deo zone koja je bila predviđena za demonstrante, ustvari pešačka zona strogog gradskog jezgra, u kojoj se ionako ne odvija saobraćaj.

VII. REAKCIJA JAVNOSTI I MEDIJA

Nacionalni javni servis Radio-televizija Srbije, kao i regionalni javni medijski servis Radio-televizija Vojvodine, izvestili su o ovom protestu. Iako je pomenut u vestima, protest nije dobio odgovarajuću pažnju na javnom servisu, što je slučaj i sa prethodnim studentskim protestima.⁴ Detaljnije su skup, sa povremenim uključivanjima uživo u program pratili nezavisni mediji N1 i Nova S. Tabloidi su, po ustaljenoj praksi s prethodnih protesta, nipodaštavali skup, i dovodili u pitanje njegovu veličinu i organizaciju.⁵

X. POŠTOVANJE DOMAĆEG I MEĐUNARODNOG PRAVNOG OKVIRA

Za analizu usklađenosti javnog okupljanja koje je predmet monitoringa sa domaćim zakonodavstvom i međunarodnim standardima u ovoj oblasti, ključni su sledeći pravni dokumenti: Ustav Republike Srbije, Zakon o javnom okupljanju, Zakon o policiji, Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLP), kao i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (MPGPP). Ovi dokumenti predstavljaju temelj za ocenu da li su postupci državnih organa tokom javnog okupljanja bili u skladu sa zakonima Republike Srbije i preuzetim međunarodnim obavezama u oblasti zaštite ljudskih prava.

Protest „Marš na Drinu“ predstavljao je mirno i legitimno izražavanje nezadovoljstva građana, koji je protekao u skladu sa Ustavom i međunarodnim standardima.

⁴ Vidi: <https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/5707890/studentski-protest-mars-na-drinu-u-loznici-dvanaestocasovna-blokada-centra-grada.html>.

⁵ Na primer naslovi: Kurir: „Propali totalno! U Loznici više prasića na ražnju nego blokadera! Spremili pečenje za hiljade ljudi, sad ne znaju kud će s njim, došlo ih manje od 20 (video)“; Informer: „Poklali pola stočnog fonda zbog blokadera, a nema ko da jede! Debakl foteljaša u Loznici“.

XI. ZAKLJUČCI

1. Postupanje policije i bezbednosnih službi

- Policijske snage bile su raspoređene u odgovarajućem broju, uobičajeno uniformisane i bez specijalizovane opreme za razbijanje demonstracija.

2. Uloga medija i javne komunikacije

- Izveštavanje o studentskom protestu 9. maja 2025. godine praćeno je na svim medijima. Naime, dok su nezavisni mediji pratili skup čestim direktnim uključenjima u isti, javni medijski servisi su prenosili protest u neutralom tonu, a provladini mediji pokušavali da obesmisle poentu javnog okupljanja i fokusirali izveštavanje na mali broj prisutnih.

3. Usklađenost sa međunarodnim standardima

- Protest „Marš na Drinu“ predstavljao je mirno i legitimno izražavanje nezadovoljstva građana, koji je protekao u skladu sa Ustavom i međunarodnim standardima.

ANEKS: SLIKE SA PROTESTA

Okupljeni građani

Stolice sa belim ružama

OKUPLJANJE STUDENATA U BLOKADI "Marš na Drinu", 9. MAJ 2025. GODINE, LOZNICA MONITORING IZVEŠTAJ

Policija

Ekipa prve pomoći

Vozila policije

Transparent na protestu